

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ	
Έσωτερικού	
ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΑΧ. 225	
ΕΞΑΜΗΝΟΣ » 125	
Έξωτερικού	
ΕΤΗΣΙΑ £ 1	
ΕΞΑΜΗΝΟΣ Σελ. 10	
ΓΡΑΦΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ: Σταδίου 23	
ΠΕΙΡΑΙΩΣ: Γούναρη 48	
Τηλέφωνον: 31-909	

Περιεχόμενα

- Είς τὸ τεύχος τοῦτο γράφουν οἱ κ.κ.
- Σ. ΔΟΝΤΑΣ, Ἀκαδημαϊκός, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου: Ὁ μηχανισμός τῆς διαρρυθμίσεως τῆς θερμότητος (σελ. 161).
- Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: Ἡ θερετική ἀξία τῶν καρπῶν καὶ τῶν χορταρικών (σελ. 165).
- Ν. ΚΑΛΔΑΣ, ἀντιστράτηγος: Ἡ πολιτική ἐπιστράτησις (σελ. 166).
- Μ. ΜΟΥΣΕΙΑΔΗΣ, ἱατρός, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ «Υγεία»: Ἡ ὑγιεινὴ τῆς ἐγγάμου γυναικὸς (σελ. 167).
- Γ. Α. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ, διευθυντῆς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Υπουργείου Ἐσωτερικῶν: Οἱ κροκόδειλοι τοῦ Νεῖλου (σελ. 168).
- Κ. ΜΑΡΙΝΗΣ, καθηγητῆς: Τὰ φοροδόκατα (σελ. 176).
- Ν. ΔΙΒΑΔΑΣ, τέως Πανεπιστημιακὸς καθηγητῆς: Γλωσσολογία (σελ. 177).
- Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ, διευθυντῆς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης: Γεωργία Σάνδη (σελ. 178).
- Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, διδάκτωρ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν: Τὰ διακοσμητικὰ πτηνὰ (σελ. 188).
- Χ. Ν. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ, φυσιοδίφης: Τρίγλη ὁ μυστακίας (σελ. 189).

ΕΙΔΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

- Ἐπίσης εἰς τὸ τεύχος τοῦτο δημοσιεύονται τὰ ἄρθρα:
- Ὁ Σύγχρονος Πόλεμος: Τὸ ἀερόπλάνον κατὰ τοῦ ὑποδρυλίου (σελ. 163).
- Ἄινο, ἡ λευκὴ φυλὴ τῆς Ἰαπωνίας (σελ. 180).
- Ὁ πόλεμος τοῦ πετρελαίου (σελ. 184).
- Ἡ λύσσα τῆς γαλῆς καὶ τοῦ ιππου (σελ. 191).
- Αἱ πηγαὶ θερμικῆς ἐνεργείας (σελ. 197).
- Εἰς τὰς σελ. 182 καὶ 183 δημοσιεύονται Χάρτης καὶ Γεωγραφία τῶν Ἀντιλλῶν.
- Εἰς τὰς σελ. 192—193 δημοσιεύονται χάρταις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης παραστατικοὶ τῶν ἑδαφικῶν μεταβολῶν ἐπὶ μίαν χιλιετηρίδα.
- Ῥαυτὸς δημοσιεύονται εἰς τὸ τεύχος τοῦτο ἄρθρα καὶ μελέται αὐτοτελεῖς ἐπὶ πλείστον θεμάτων. Ἱστορίας, Ἀρχαιολογίας, Μυθολογίας, Φιλοσοφίας, Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, Βιολογίας, Μικροβιολογίας, Παλαιοντολογίας, Ἀνθρωπολογίας, Χημείας, Φυσικῆς κλπ.

Ο ΗΛΙΟΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Διευθυντής: Ι. Δ. ΠΑΣΣΙΑΣ ■ Διευθ. συντάξεως: ΣΤ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΤΕΝΩΝ

Υπὸ τὸν γενικὸν ὄρον «Στενά» ἀπαντοῦν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἱστορίαν τῶν νεωτέρων χρόνων ὁ Βόσπορος καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ὁμοῦ, δηλαδὴ τὰ δύο σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Εὐρώπη προσεγγίζει τὴν Ἀσίαν, συναπτομένη σχεδὸν πρὸς αὐτήν. Ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου πείθει καὶ τὸν πλέον ἀδαῆ εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα, περὶ τῆς τεραστίας σημασίας τὴν ὁποῖαν ἔχουν αἱ δύο αὗται γεωγραφικαὶ θέσεις.

Εἰδικώτερον τὰ στενά ἔχουν διπλὴν ἀποτολήν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποτελοῦν τὴν γέφυραν ἀπὸ Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν καὶ ἀντιστρόφως ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶνε ἡ μόνη θαλάσσια ὁδὸς ἥτις ἀγεῖ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον εἰς τὴν Μεσόγειον παρέχουσα οὕτω διέξοδον πρὸς τὰς ἀνοικτὰς θαλάσσας εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς οἰκοῦντας καὶ περὶ τὸν Εὐξείνιον κόλπον. Εἰς τὴν συγκομιχὴν ἱστορίας ἡ σημασία τῶν στενῶν ὡς γεφύρας προηγουμένως χρονικῶς τῆς σημασίας τῶν ὡς θαλάσσιος διέξοδου, τοῦτο δὲ διότι πρὸ τῆς ἀνακάλυψος τῆς πυρρίτιδος καὶ τοῦ πυροβόλου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδισθῇ εἰς ἱσχυρὸς στόλος ἀπὸ τοῦ νὰ διαπλευρῇ τὸν Ἑλλήσποντον ἢ τὸν Βόσπορον. Ἀπὸν παράδειγμα τοῦτου παρέχει ἡ ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, εἰς τὴν ὁποῖαν οὐδεμία περίπτωσις ἀναφέρεται, καθ' ἣν οἱ στόλοι τῶν ἐκαστοτὲ ἐπιδρομῶν (Ἀράβων, Ἀράβων, Λατίνων, Τούρκων κλπ.) νὰ ἡμποδίσθωσαν εἰς τὸν διαπλευρῶν τῶν στενῶν ἀπὸ τοὺς κατέχον-

τας τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλήσποντου καὶ τοῦ Βοσπόρου Βυζαντινοὺς.

Τοῦτο ἄλλως τε συνέβη καὶ κατὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 ὅποτε οἱ Τούρκοι κατέχοντες τὰ Λαδινέλλια δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν διάπλευρον τοῦ στόλου τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Λατίνων συμμάχων τῶν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦτο μὲν ἐν χρήσει τὸ πυροβόλον, ἀλλὰ δὲν εἶχεν εἰσέτι καταστή ἀποφασιστικὸν ὄπλον τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου.

Τούναντιον ἡ σημασία τῶν στενῶν ὡς γεφύρας ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀρκεῖ δὲ ἐπὶ τοῦ προειρημένου νὰ μνημονεῖται τὸ γεγονὸς ὅτι τὸσον ὁ Ἀσιᾶτης Σέρξης ἐκστρατεύων ἐναντίον τῆς Εὐρώπης (Ἑλλάδος) ὅσον καὶ ὁ Εὐρωπαῖος Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας ἀκολούθων τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν, διὰ τοῦ Ἑλλήσποντου διεπεράωσαν τὸν στρατὸν τῶν ἀπὸ ἡπείρου εἰς ἡπείρον.

Ἡ τεραστία σημασία τῶν στενῶν ὡς γεφύρας καὶ συνδετικοῦ κρίκου μεταξὺ τῶν δύο ἡπείρων μὲ τὸν ἀρχαιότερον πολιτισμὸν, δὲν διέλαθε τὴν προσοχὴν Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὁποῖος ἀναστῆν τῶν νέαν προτείνουσαν διὰ τὴν χριστιανικὴν πλέον αὐτοκρατορίαν του, ἐξέλεξε διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὴν ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πόλιν Βυζάντιον.

Ἡ σημασία τῶν στενῶν ὡς θαλάσσιος διέξοδου ἐμφανίζεται κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐντὸς τοῦ Εὐξείνιον Πόντου ἐμφανίζεται πλὴν τῆς Τουρκίας καὶ δευ-

Τὰ προηγούμενα τεύχη μας

Ζητήσατε τὰ προηγούμενα τεύχη τοῦ «ΗΛΙΟΥ» διὰ νὰ συμπληρώσατε τὸν Α' Τόμον, πού συνεπληρώθη μὲ τὸ 13ον τεύχος μας καὶ δέσατε αὐτὰ εἰς τόμον, διότι οἱ τόμοι τοῦ «ΗΛΙΟΥ» ἀποτελοῦν τὴν πλέον συγχρονισμένην, τὴν πλέον ἀντικειμενικὴν καὶ εὐθηνὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν, ἀφοῦ ΜΟΝΟΝ μὲ 65 δραχμ. τὴν τριμηνίαν δύνασθε νὰ ἀποκτήσατε ἕνα τόμον ἐξ 850 σελίδων μὲ 26 λιθογραφικοὺς πίνακας, μὲ 20 περίπου γεωγραφικοὺς χάρτας πολυχρώμους καὶ μὲ ὕλην σχετικὴν μὲ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσατε εὐθιγότερον καὶ πῶς χρήσιμον θεθλὸν ἀπὸ τοὺς τόμους τοῦ «ΗΛΙΟΥ». Διὰ νὰ μάθετε ὅσα περιέχουν αἱ σελίδες τοῦ «ΗΛΙΟΥ» πρέπει νὰ ἀγοράσατε ἑκατοντάδας θεθλῶν καὶ νὰ ἐξοδεύσατε μίον περὶ οὐσίαν ὀλόκληρον χωρὶς νὰ ὑπο-

λογισθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα εἶνε δυσνόητα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ συνεπὶς ἀχρηστὰ διὰ τοὺς περισσοτέρους, ἐνῶ εἰς τὸν «ΗΛΙΟΝ» ὅλαι αἱ ἐπιστήμαι καὶ τὰ πολυπλοκώτερα θέματα εἶνε ἐκλαϊκευμένα καὶ εὐκολονόητα δι' ὅλον τὸν κόσμον.

ΤΟ ΔΕΣΙΜΟ ΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Πρὸς εὐκόλυν τῶν ἀναγνωστῶν μας ὁ «ΗΛΙΟΣ» ἀναλαμβάνει νὰ δέσῃ τὸν πρῶτον τόμον εἰς ὅσους θὰ μᾶς προσκομίσουν τὰ τεύχη τῶν ἀντὶ 35 δραχμῶν κατὰ τόμον. Μὲ 35 Δραχμάς τὸ δεσμον θὰ εἶνε μὲ πανὶ καὶ χρυσὰ γράμματα. Ἐάν θέλουν νὰ δέσουν τοὺς τόμους τῶν 35 δέρμα, ἕκαστος τόμος θὰ στοιχίσῃ 65 Δραχμάς

τέρα μεγάλη δύναμις, ἡ Ρωσσία. Ἡ χώρα αὕτη στερομένη ἐν Εὐρώπῃ διεξόδου πρὸς ἀνοικτὴν θάλασσαν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποθῇ θάλασσις δύναμις ἂν δὲν κατώρθωνε νὰ ἐπενταθῇ εἰς τὸν ὅστε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τοιαύτην διεξόδον. Εἰδικότερον ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν καθόδος τῆς Ρωσσίας χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου ὅστις ἐκτείνων τὰ ὅρια τῆς Ρωσσίας μέχρι τῆς Βαλτικῆς, ἐκτίσας τὴν Πετρούπολιν (σημερινὸν Λένινγκραντ) καὶ ἤρχισε ναυπηγῶν ἰσχυρὸν στόλον. Ἀλλ' ἡ Βαλτικὴ δὲν ἔλυε τὸ πρόβλημα τῆς ἐξόδου πρὸς τὴν θάλασσαν καθ' ὃ κατοικουμένη ἀπὸ ἰσχυρὰ ναυτικὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα οὐδέποτε θὰ ἤδυνάτο νὰ ὑποτάξῃ ἡ Ρωσσία. Κατόπιν αὐτοῦ ἀνεζητήθη πρὸς νότον ἡ διεξόδος. Τὸ πρόγραμμα τῆς πρὸς νότον ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσσίας ἔθεσε κυρίως εἰς ἐφαρμογὴν ἡ Μεγάλη Αἰκατερίνη, ἡ ὁποία προσεταιριθεῖσα τοὺς Ἕλληνας, ἐφιλοδόξησεν νὰ ἀνασυστήσῃ τὴν ὁδόδοξον πρὸς τὴν Ρωσσίαν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, παρεσκευάσεν δὲ διὰ τὸν θρόνον τοῦ νέου αὐτοῦ κράτους τὸ ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὰ σχέδιά της, θὰ ἀπέτελε προέκτασιν τῆς Ρωσσίας, τὸν δευτερότοκον ἐκ τῶν ἐγγόνων της λαβόντα διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα Κωνσταντίνος. Ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τῆς Αἰκατερίνης ἀπέτελεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁρλώφ κατανυμῆσις τοῦ Τουρκικοῦ στόλου παρὰ τὸν Τσεσμέν, καθὼς καὶ ἡ δράσις τοῦ περιφημοῦ Ἑλλήνου ναυμάχου Λάμπρου Κατσοῦνη, ἀξιωματικοῦ τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ. Καὶ δὲν κατέστη μὲν δυνατὴ ἡ πραγματοποιήσις τοῦ πόθου τῆς Αἰκατερίνης, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Ρωσσία κατώρθωσε τότε νὰ γίνῃ κυρία ὁλοκλήρου τῆς βορείου παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ἐκτοτε τὸ ζήτημα τῶν στενῶν ἀπέτελεσεν τὸ κυριώτερον κεφάλαιον τοῦ λεγομένου Ἀνατολικοῦ ζητήματος περὶ τὸ ὁποῖον ἐκινήθη ἡ ἱστορία τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς καθ' ὅλην τὴν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας περίοδον ἐνὸς καὶ ἡμισέως περίπου αἰῶνος, μέχρι τοῦ 1922. Ὁ περὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Στενῶν ἀγὼν ἔλαβε κυρίως χαρακτηρισμὸν ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῆς Ρωσσίας ἀφ' ἑνός, ἐπιδιωκουσῆς νὰ δεσπόσῃ αὐτὴν, καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀφ' ἑτέρου, ἐνδιαφερομένης νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εἰς τὴν Μεσόγειον καθόδον οσοβαροῦ ἀνταγωνιστοῦ. Διαρκούντων τῶν Ναπολεοντείων πολέμων καὶ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τίλσιτ, καθ' ἣν ἐπετεύχθη συμφωνία μεταξὺ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου Α', διεξήχθησαν γαλλορωσικαὶ συνομιλίαι διὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, κατ' αὐτὰς δὲ ἡ Γαλλία, ἀφῆκουσα τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Βόσπορον εἰς τὴν Ρωσσίαν, διεξεδίκει δι' αὐτήν, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ Λαρδανέλλια, ἡ ἐπιμονὴ δὲ τῶν Ρώσων ὅπως κυριαρχήσουσιν καὶ τῶν δύο Στενῶν ὑπῆρξε μία τῶν ἀφορμῶν τῆς ἀποτυχίας τῶν ἐν λόγω συμφωνιών.

Βραδύτερον ἡ Ἀγγλία, βοηθηθεῖσα ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνομιλιῶν, ἐπέτυχεν κατὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν τὸ 1809 ἀγγλοτουρκικὴν συνθήκην εἰρήνης τὴν ἀναλῆψιν τῆς ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ὑποχρέωσης ὅπως ἀπαγορεύῃ τὸν διὰ τῶν

στενῶν διάπλουν παντὸς ξένου πολεμικοῦ σκάφους. Ὁ ἀνταγωνισμὸς συνεχίσθη καὶ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν μὲ νέαν ἐπιτυχίαν τῶν Ρώσων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς τετραμασίσεως τῶν ρωσσοτουρκικῶν πολέμων τοῦ 1829 συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, δι' ἧς ἀναγνωρίζετο καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, ἐπέτυχαν νὰ ἐπιτρέπεται ὁ διὰ τῶν Στενῶν διάπλους τῶν ρωσσοικῶν πολεμικῶν. Μετὰ τετραετίαν διὰ νέας μυστικῆς συμφωνίας ἡ Ρωσσία ἐπετίγγανεν ὑπόσχεσιν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ὅτι θὰ ἀπηγόρευεν αὐτὴ τὸν διὰ τῶν Στενῶν διάπλουν πολεμικῶν σκαφῶν τρίτων δυνάμεων. Ὁπωσδήποτε ἡ κατάστασις παρέμεινε σχε-

Ο „ΝΕΛΣΩΝ”

Ἡ ναυσρχίς τοῦ Βρεττανικοῦ Μητροπολιτικοῦ στόλου

Τὸ θεωρητικὸν «Νέλσων», τοῦ ὁποίου εἰκόνα δίδομεν εἰς τὸ ὀπισθοφυλλὸν τοῦ παρόντος τεύχους, εἶνε τὸ ἰσχυρότερον τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ πολεμικῶν σκαφῶν τοῦ κόσμου. Κατασκευάσθη τὸ 1925 μαζί μὲ τὸ καθ' ὅλα ὁμοίον τοῦ ἑσπεριανῶν «Ρόντνι» καὶ ἔχει ἐκτετατομένη 35.000 τόννων καὶ ταχύτητα 23 κόμβων. Ὁ κύριος ὀπλισμὸς ἐν ἀποτελείται ἐξ ἑνῆς περιστρεφόμενης 406 χιλιοστών, διατεταγμένης εἰς τρεῖς τριβόλους πυργίους, ὁ δὲ δευτερεύων ἐκ 12 πυροβόλων τῶν 152 χιλιοστών, διατεταγμένων ἀνά δύο ἐντὸς πυργίσκων ἐκ 10 ἀντιαεροπορικῶν ταχυβόλων τῶν 102 χιλιοστών καὶ ἀριθμοῦ πολυβόλων καὶ ἄλλων ἀντιαεροπορικῶν ὁπλῶν. Τὸ θεωρητικὸν «Νέλσων» περιλαμβάνει πλήρωμα 1.200 ἀνδρῶν περίπου, θὰ κατέχῃ δὲ τὰ σκήπτρα τῆς κατὰ θάλασσαν ἰσχύος ἕως ὅτου θεθοῦν ἐν ὑπηρεσίᾳ τὰ ναυπηγούμενα ἤδη ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων νέα θεωρητικὰ τῶν 35 καὶ 40 χιλιάδων τόννων. Τὸ βρετανικὸν καταδρομικὸν μάχη «Χούντ» εἶνε μεγαλύτερον τοῦ θεωρητικοῦ «Νέλσων» ἀφοῦ ἔχῃ ἐκτόπισμα 42.100 τόννων ἀλλ' ὑστερεῖ ἀπὸ ἀπόψεως θωρακίσεως καὶ ὀπλισμοῦ (ἔχει ὀκτώ πυροβόλα τῶν 381 χιλιοστών), ὑπερέχον μόνον ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα (31 μίλια τὴν ὥραν ἔναντι 23 τοῦ «Νέλσωνος»). Τὰ ὑπὸ ναυπήγησιν νέα θεωρητικὰ θὰ εἶνε καθ' ὅσον προβλέπεται ταχύτερα τοῦ «Νέλσωνος» ἀφοῦ θὰ τρέχουν μὲ 30 περίπου μίλια τὴν ὥραν, θὰ ὑπερέχουν δὲ ἀπὸ ἀπόψεως θωρακίσεως καὶ ὡς πρὸς ὀρισμένους τεχνικὰς τελειοποιήσεις. Ὁ κύριος ὀπλισμὸς τῶν θὰ εἶνε ἐντελῶς ὁμοῖος.

δὸν ἀμετάβλητος μέχρι τοῦ 1854 ὁπότε νέα κρίσις ἐσημειώθη εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα μὲ κυρίαν ἀφορμὴν τὸν κίνδυνον καθόδου τῶν Ρώσων μέχρι τῶν Στενῶν καὶ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ρωσσίας. Ὁ πόλεμος οὗτος γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κριμαϊκός, ἐματαιώσεν τότε τὴν πραγματοποιήσασιν τῶν ρωσσοικῶν σχεδίων, δι' ἧς ἐτίθετο τέρμα εἰς αὐτὸν, ἀπηγορεύθη ἡ διὰ τῶν Στενῶν διόδος ρωσσοικῶν πολεμικῶν. Τὸ καθεστὼς τοῦτο ἴσχυσε μέχρι τοῦ 1870 ὁπότε ἡ Ρωσσία ἐπωφεληθεῖσα τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου κατήγγειλε τὴν συνθήκην. Μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας περίπου (1877) νέος πόλεμος ἐξεσπασεν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, κατ' αὐτὸν δὲ οἱ Ρώσοι, προελάσαντες μέχρι τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέβαλον εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (1878), δι' ἧς Ἰδρύετο ἡ μηδέποτε πραγματοποιηθεῖσα, λόγω τῆς ἀντιδράσεως τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων Μεγάλη Βουλγαρία. Τὸ οὗτο Ἰδρυθέμενον βουλγαρικὸν κράτος ἐξετείνετο ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς Βαλκανικῆς, περιλαμβάνον ὁλοκλήρως σχεδὸν τὴν Μακεδονίαν μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμιλίαν, τὴν κυρίως Βουλγαρίαν καὶ τὴν Δοδρουτσάν, θὰ ἀπέτελε δὲ κατ' οὐσίαν ἐπέκτασιν τῆς Ρωσσίας μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ θὰ ἦτο τὸ προτελευταῖον στάδιον διὰ τὴν καθόδον εἰς τὰ Στενά. Τὸ σχέδιον ἐματαιώθη πρωτοβουλία τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία ἤρχιζε τότε νὰ ἐμφανίζεται μὲ ἀξιώσεις ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιρροῆς της ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, διὰ τῆς συγκλήσεως τοῦ Βερολινεῖου συνεδρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Ἀγγλία κατήγαγε μεγάλην διπλωματικὴν νίκην διὰ τοῦ Δισραεὶ προσαετήσασα συγχρόνως καὶ τὴν Κύπρον, τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία παρεχώρησεν ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν ὑποστήριξιν. Ἐν τῷ μεταξὺ μὲ τὴν αὐξήσασιν τῆς γερμανικῆς δυνάμεως τὰ Στενά ἤρχισαν νὰ ἀνασκόπουν τὴν σημασίαν τὸν ὡς γεφύρας διὰ μέσου τῆς ὁποίας οἱ Γερμανοὶ ἐπέδραμον νὰ κατέλθουν μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἀπέβλεπεν ἡ δημιουργία τοῦ μεγάλου σιδηροδρόμου Κεντρικῆς Εὐρώπης — Κωνσταντινουπόλεως — Βαγδάτης. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἤρχισεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ἡ γενομένη δὲ κατ' αὐτὸν ἐκστρατεία τῶν Λαρδανελλίων, ἀπέβλεπεν ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῆς συνεχοῦς χερσαίας ὁδοῦ τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Γερμανοὶ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν διὰ θαλάσσης ἀνεφοδιασμὸν τῆς Ρωσσίας. Μὲ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, τὴν κατάλυσιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ δημιουργίαν τοῦ νέου ἑθνικοῦ κράτους τῆς Τουρκίας, ἐπαυσε νὰ ὑφίσταται ἡ Ἀνατολικὸν ζήτημα, τὰ Στενά ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τεραστίαν στρατηγικὴν σημασίαν ὡς δεσπόζοντα τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας χερσαίων συγκοινωνιών.